

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evropeae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Anglia

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1671

Capvt X. Guillelmi Parryi vita improba & mors peior. Machinatio fictæ coniurationis ab eo composita. Deinde proditiōnis veræ ad Elizabetham interficiendam. Quam proditiōnem dissuasisse illi P. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10773

diuersis lectos custodiis in exilium deportarunt, rati se tam stolido ambitu, humanitatis nomen collecturos. Hactenus Rithoni narratio.

Guillelmi Parryi vita improba & mors peior. Machinatio ficta coniurationis ab eo composita. Deinde proditionis vera ad Elizabetham interficiendam. Quam proditionem dissuasisse illi P. Guillelmus Crittonus probatur. Idque testatur publicè Regina. Et mandat Crittonum è Turris custodia educi, tum suæ restitui libertati.

C A P V T X.

TERTIVM hoc anno in Anglia calamitatis actum dedit Guillelmus Parryus, cuius in historia nomen perpetuauit sua improbitas, futuri alioqui vt si nunquam in viuis fuisset. Gerebat se quidem, sed extra Angliam, pro viro nobili, nuntiabatur ex Anglia, ne fortunæ quidem esse mediocris; iuris peritia, titulo saltem notus, sed fronte plus valens, atque audacia quàm toto capite cæterum ingenio vafer, & si quis tunc alius ludificare, fingere, perplexari doctus, seque dolis inuoluere tam multis & variis, quibus secum præstantes & innocentes viros inuoluerat, vt iis se tandem strangularit, quibus vero strophis, quàm breuissimè refero. Ab anno igitur superioris æui septuagesimo ad octogesimum cum fideum Regiæ ac morigerum præbuisse ingens illi ab ea stipendij & vitæ auctarium accessit, quam illi patibulo raptam donauit incolumen, cum esset iam ad furcas damnatus, ob crimen tam propudiosum vt nec conscientiam (quod ait ipsemet) exprobrantem ferens, nec nomen oculos, deseruerit Angliam, data prius fide Vvalsingano, Cæcilio, aliisque Consilij Regij ministris. Futurum se illis pro exploratore, sed in Hispania præsertim, quod ipse denique vulgatum inter Catholicos cum rescisset, nouam excogitauit vafritiem, quam sibi in Gallia & in Italia processuram feliciter censuit ad emendandam in Anglia conditionis pristinae fortunam. Lugdunum peruectus in Guillelmum Crittonum incidit natione Scotum, nuper illuc Camberio missum, mancipauitque se illi penitus, & magnum antea vitæ dolorem præferens, efflictum rogauit vt se de pessimo Protestante, in optimum mutaret Catholicum. Sua hic egregia pietas, & pietati par Crittono prudentia præstouit,

fuit, restitutus ab eo Ecclesiæ Parryus, & religionis instinctu Catholico velut syderatus, magnas quas animo versabat cogitationes Crittono cepit peculiari fiducia credere. Sibi esse in animo quamprimum in Angliam redire, Reginam occidere, vnoque illo & pulchro vulnere, Catholicos omnes, ruptis catenis liberare, quos iam nimium diu sæua premebat seruitute, hoc quidem vt vellet, nullius egere opera vel manu, sibi que seipsum sat esse; vt vero id posset conscientia minimè reluctante, egere consilio; quanquam & hoc sibi ex sensu doctorum hominum iam prope constare, non salua modo religione animi, sed laudanda etiam id posse fieri Crittonus ad hæc, scyphantæ responsi quid dederit, patebit paulo post iuridicè consignatū. Inter hæc missus in Scotiam à Generali Præposito Crittonus anno 1584. in Batauorum nauibus capitur, & à summo scederatorū Ordinum Præfecto, dono mittitur ad Elizabetham quæ illum in Turris custodiã Londinæ tradidit, & venationis huius prædam tanti fecit, vt præter alia offerentem torque aureo donarit. Parryus tantum de Catholico gerens quantum vsus erat, vt tuto Italiam adiret; Lugduno Venetias descendit, percontatúsque de concepta insania ex nostris, & nominatim Benedicto Palmio graui (vt verè asserit, & doctore Iesuita) opem huius exposcit, ad inchoatum animo grande opus in obsequium Ecclesiæ Anglicanæ, tacitis interim eius negotij, & operis partibus, tantum aiens ad hoc sibi nihil deesse, præter suffragatores aliquot Theologos, qui eius conscium Pontificem facerent; nihil ultra moratus dicentem Palmius ad Campeggium remittit Pontificis Nuntium ad quem negotium ex officio attinebat, qui dum Papæ responsum expectat, quale sibi securè caueri Romam profecturus: petierat Parryus, conscientia sceleris hominem agitante, fictis apud Nuntium nouis causis Parisios euasit; vbi promiscua cum Anglis consuetudine familiarior nonnullis, & confidentior effectus, suum multis secreto scelestum & fallacem aperuit animum de Regina interficienda, si duos nancisceretur approbatores Theologos qui se apud Deum, meriti securum facerent, nec se præterea quicquam requirere, vel ambire. Indicati sunt illi Alanus Doctor & Robertus Personius, hunc ne coram quidem aspectu ferre sustinuit, non dico vt Doctorem, sed neque vt Anglum; Alanum admisit, cui adiunctus est Guillelmus Vvaytes, ortu eodem cum Parryo Vvallius, Sacerdos & ardore feruens Catholico, quem diximus à Personio bis adhibitum ad religionis Catholicæ procurandum in Scotiam regressum, cautè admodum, & vultu frigido excepit Parryum Alanus nec quicquam ferre cum eo egit quod esset momenti alicuius: suæ ergo perfidiæ spe falsus, fraudulentus, suspectum aliquod ex eo colligendi verbum, quo tantum virum, pridemque Reginæ maximè inuisum ficta sua in illam coniuratione inuolueret; iniectam sibi ex Alani libro contra Iustitiam Britannia scripto mentitus est, necandæ mentem execrandam, eamque Vvaytesio (cui videbatur se totum pandere) non dissimulauit aperite, sed enim mentem hanc Vvaytesius immanissimi aduersus charitatem, & iustitiam damnauit sceleris, idemque fuit omnium quos consuluerat Catholicorum Sacerdotum iudicium, & re-

sponsum; idque adeo constans, vt hanc vltro Londini apud publici status consiliarios confessus intricatissimam fabulam, sui approbatorem parricidij, Sacerdotum Anglorum proferre, vel innuere potuerit neminem. Quod nisi ab conscio probèque sciente Camdeno taceri non potuit, qui confessionem illam Parryi, apud Holinshedum perlegerat, & quod scribo in ea expressum haberi de Personio, Vvaytesio, & cæteris: eorum nempe meminisse ad Camdeni saluam minimè sapuisset à Catholica fide, & Societate nostra alienissimam. Corroborauit itaque Parryus ad suscipiendum facinus illorum alterum laïcorum nobilium quos pridem scripsimus tempestatis in Alanum & Personium fœdæ auctores fuisse, à qua exinde proritanda, & propaganda nunquam destiterant, tameris fidè, & dissimulanter. Hunc Parryus nocte intempesta in palatium deduxit Ragazzoni, Apostolici apud Regem Christianissimum Nuntij, laudauitque illi hominem Religionis studio mirè acrem, & rei Catholicæ magno in Angliâ vsui futurum; de quo Parryus ad Papam literas Nuntio tradidit, quibus significabat accingi se ad iter in Angliam vt esset rei Catholicæ vsui; cui vero? nihil certi designabat; sed industriæ, & opis quamcumque esset Catholicis allaturus nullum volebat in terris præmium solam à sanctissimo faustam rogabat benedictionem, & pœnarum plenam condonationem quas erat peccatis commeritus. Iis abundè munitus fraudibus quas strophæ probabilitati sufficere credidit, soluit in Angliam, insusurrato prius in aures Vvaytesij omine grandis mali quod hinc Iesuitis incumberet. Solo nempe videlicet illo ex nobili malè diuinabat infelix Ariolus, à quo virus hauserat odiorum aduersus Iesuitas, nihil Dei reueritus oculos, qui peruersè ab eo turbata, sic breui restituit, vt inde cresceret Societatis honor, suis ipsemet ex machinis in præceptis rueret. Cæcilium monuit de suo reditu, arcana se ad Regiam ferre grauiissimi ponderis, quæ à Cæcilio ad eam perductus ira enarrauit vt rebus suis opportunissimum credidit, ad faciendam Regiæ fidem: se à fautoribus Regiæ Scotiæ submissum; inductum, destinatum ad eam, à qua destinabatur occidendam; destinatum à Iesuitis ipsèque adeo Romano Pontifice; fidem rei facturæ integræ peccatorum veniæ literas, quæ sibi Roma essent post hebdomadas aliquot reddendæ. Audiuit vultu verbisque intrepida & secunda hæc aperientem, vel magni animi affectatione, vel robore, vel quod similius vero est, perspectum haberet Parryum solennem Sycophantem, & hanc eius de medio tollendæ susceptam ab eo tantam Prouinciam perfidiosum esse illius ingenij commentum, ad captandam apud se gratiam, & quod victi saltem quotidiano sufficeret, velut facinoroso vtrinq; deceptoris, proditoris tamen suorum hostium. Paucis ab se hominem expedit; dum suos haberet bonos semper ciues, semper sibi subiectos, & fidos nolle de cætero conueniri de Religione, nec de Primatu Rom. Pontificis. Quæ tam diserta illius professio, & ab eius historico peculiari notata signo, non obscurè confirmat, quod inculcatum iam sæpius, repeto. Status publici Consiliariis, & Regiæ Ministris Puritanis capitales iras in religionem Catholicam, & Pontificem Rom. vomentibus leges illas debere

deberi sanguinolentas ab ipsis positas ; à Parliamentis stabilitas aduersus Catholicos ; accusationum calumnias tot tribunalibus traductas , admittas pro veris , & damnatione poenisque Sacerdotum atrocibus barbarè crudelitèrque vindicatas , hoc solum quod essent in regno Catholici præcones dogmatis , & debitæ Romano Pontifici Obedientiæ ; quæ si negassent , vel imminuissent , iam nec erant futuri proditores , nec publici hostes , sed grati omnibus & optimi ciues ; ad hoc autem nefas sui contra fidem , & Pontificem odij cum eo , inducere non possent , nec in eo vellent videri Reginam diuersa sentire , instructiones primum capitalium causarum ad Catholicos & Sacerdotes spectantium priuatim ad eam deferebant ; inde ad populum . Libris denique famosis ab euidentissima detortas rerum veritate , ad plebis ignaræ iudicium transformabant in causas rebellij , & proditiõis iuratae conscias , sed absoluamus de Parryo . Venere quidem ad eum literæ quas sibi Roma reddendas dixerat , à duobus missæ quibuscum Parisiis in scelus condixerat , eas ipsemet ad Reginam illico detulit , testes eorum plusquam idoneas quæ fraudulenter commentus fuerat . Rescribebat ad eum Cardinalis Comensis , Pontificis nomine concessam illi quam petierat culpæ veniam ; laudabat eius in religionem Catholicam præclaram voluntatem , & eo quidem laudabiliorem , quòd nullum in terra eius præmium ambiret ; futurum tamen vt nihilo parcius hanc illi Deus rependeret . Verum enimvero , pro illa Croësi gaza , quam pollicebatur sibi reponendam , ne leuissima quidem expectationis quæ niteretur verbum tulit à sagacissima Regina . Quare post vacuam anni vnus moram quo administranda credi sibi petebat bona quædam lucri sibi non parum allatura , desperabundus in præceps se dedit , & quod parricidio simulato nequiuerat ; vero , & serio assequi tentauit . Cum Edmundo quodam Neuillio ex iis vno qui offensum in aulam coquebant animum coniurat in Reginæ caput , condicitque cum eo de illa decem hominum manu occupanda , dum Londini propinquæ fiducia malè custodita ruri moraretur , cui tanto facinori vt Religionis colorem attineret , illud eius specimen in Parlamento edidit , quod esset multos non modo Catholicis , sed Protestantibus etiam sermones daturum . Admissus enim est veluti monitor vnus nomine ex communitatibus quæ ius habent loquendi pro infimo ordine ; auditis igitur quæ perferebantur legibus , de quibus dictum est contra Iesuitas , & quæ magna omnium consensione scisciebantur , nactus locum dicendi , cœpit in eas acerrimè inuehi , crudeles & sanguinarias vocare , tot capitales sententias , & poenas , regno perniciosas accusare , inexpectata Doctõris triuialis audacia perculit vniuersos , nec satis mirari poterant , in homuncione noui oëstrum furoris retrouersum agi . Eam obrem rogatus quo ita diuersus sibi que contrarius , ab se & ab aliis abiret ; habere se multas , & maximas sententiæ suæ significauit rationes , sed cunctis qui aderant non promiscuè committendas , Consiliariis publicis libenter se illas crediturum ; frustra illi fuit ad excutiendum carcerem tacita hæc pro-uocatio , vnde quicquid Consiliariis ab eo insinuaretur , Parlamenti iudicio breui redditus est . Nouis tunc spebus pellectus Niuellius vel hæreditatis

opulentæ, vel bonorum aliunde ingentium quibus potiùs Parryi proditoris coniurata opera facile carebat, eiusdemque exitium suis vtile commodis falso præuiderat. Accusaturum præuerrit accusare instructæ aduersus Reginam coniurationis, cuius, (ne diu lectorem teneam) confessione stolidam conuictus, damnatus, ad furcas raptatus, & pro more in oculis Parlamenti discerptus, & dissectus in atrio palatij Vvestinsteriensis, seròque tunc demum aduertit animum, plus se malitia quàm sensu valuisse, qui suis se ipse laqueis innoluisse, dum aliorum studet fraude multiplici perplexos laqueos extricare; restatus de cætero, adhuc in carcere, cum Perionio se nunquam egisse; à Catholicis Angliæ, & Sacerdotibus nihil vnquam suggestum præter officium fidelis famuli & deuoti; post cratitio in plaustro, & ad patibulum confessionem ex qua erat damnatus liberam, vltro pernegauit, suòque signauit chirographo, paratus etiam iurando firmare, de inferendis Reginæ manibus, sibi nunquam in mentem venisse. Ad hæc stultè illam pro Dei citauit tribunali; stultiùs quod illic vadimonium proximè obiturus, ne verbo quidem animi pœnitentis, sed nec Christiani iudicium dedit. Hæc summa famosæ Parryi coniurationis à Protestantibus Angliæ tot versuum cantu, tot diris, historiis, satyris celebrata, velut esset ex vero, hominum omnium manibus, octingentiis conferta machina, non autem hominis vnus contextus ex fraudibus merus ludus, merùmque mendacium, quo se nihilominus, & circumueniri, & teneri gaudent aduersus Catholicos quorum vni se Parryus similem videri per omnia voluit ad contexendas commodiùs fraudes suas, aduersus Papam, & Romam; & literas inde sibi, & ad se redditas ingentis in Angliam, sed ignoti boni laudatrices; quod bonum parricida nefarius Reginæ necem postea designauit; ex qua designatione suum captabat lucrum; huius tamen scelestissimi meritum odium atque inuidiam Societati pergunt hæretici hodièque aspergere, quòd P. Codrettus Parisiis confitenti Parryo aures præbuisset, Lugduni Crittonus, cui se fingeat velle Catholicum viuere. Debet certè Societas Reginæ gratias, per quam, inuitis licet suorum animis, vbique gentium vulgatus est nostrorum sensus, atque inflexa mens de vitæ ipsius conseruatione, quàm euidentissimis sibi probationibus assertam cognouerat.

Tenebatur, vt dixi Crittonus carcere Londinensi, nec id fortuito sed planè cœlitus ad confirmandam tanti momenti rem Crittonum enim Parryus nominarat, fassus vltro, se virum adisse tanquam doctissimum, addere poterat, & Scotum, & Mariæ Reginæ Scotiæ imprimis fidelem, quam tunc Elizabetha detinebat captiuam; Crittonum inquam, dixerat se consuluisse de tollenda è medio Angliæ Regina; percontatum ex eo, religione salua fas esset, necne? Respondisse semper Crittonum, omnino nefas esse. Quam responsionem admirata Regina Vualsinganum iussit ex Crittono de illa iterum quærere. Cui vt forma est iuridicorum examinum, innuendo magis quàm distinctè quærenti, negauit se prorsus meminisse, præterquam quòd lapsus memoria Parryus, Luteriam nominauerat pro Lugduno, vbi Crittonum conuenerat. Paulo tamen post personam, habitum, & sermones

sermone Parryi animo repetens, rediēre omnia sigillatim, dedique de iis ē carcere ad Vvallinganum has literas.

Obseruantissime Domine, cum nuper à V. D. rogatus sum, vtrum me D. Parryus consulisset an mortem liceret Reginae inferre, nullius planè tunc in mentem rediit quod esset huic rei affine. Recensenti verò facta minutius, recurrere omnia distinctè, & quem Parryus agendi inierat, & quibus utebatur argumentis, & qua mecum agebat astutia, quam non ausim vocare perfidiam, etsi non poteram suspicari hoc nefas, aut ipsi, aut cuius alteri venite in mentem potuisse, respondi tamen ingenuè quod Theologia, & veri conscientia me docebat ad quaestionem propositam *Quod omnino non liceret* hoc ei bis saltem inculcato abcessi, paraturus iter Camberij quod eram postridiè iturus. At is postridiè reuersus ex Collegij area in vnam scholarum me seducit, eademque à primò capite resumpta quaestione, argumenta quaedam responsioni quam à me audierat obiecit, primum ex vtili quod ex morte Reginae in Catholicos esset rediturum, redimendos malis quibus arcebantur, & religionem Catholicam, suæ reddendam libertati; cui ego *non esse facienda mala ut euenirent bona nec admissione peccati, quam leuissimi, bonum etiam maximum quaeri posse.* Intulit Parryus non esse in malis ponendum, quod tantum malorum de medio tolleret, tantum eius loco substitueret bonorum. Ego vero, id solum & esse bonum, & in bonis censendum, *quod bene fieri, & legitime posset, Deum magis amare aduerbia quam nomina, quia in actionibus, magis ei placeret bene, & legitime quam bonum, ita ut nullum bonum liceat facere, nisi bene & legitime fieri possit, quod in hoc casu fieri non posset.* Mihi tamen subiecit Parryus docti viri complures probari sibi contrarium non dissimularunt, idque fas esse iudicarunt. Forte, inquam sic illi sentiebant, voluissentque ad æternam multorum salutem, & temporariam incolumitatem, vnum aliquem occulto diuini iudicij periculo permitti, nisi forte illos mouebant Catholicorum miseræ lamentabilius, quam libri Doctorum, ex quibus constabat, nefas esse priuato rem huiusmodi attentare, nisi Deum id velle Deo ipso docente cognouisset, hæc ut à me audiunt, abcessit. Ex carcere Turris Londinensis, 20. Febr. D. V. &c. Guilhelmus Creitchton.

Hæc à Vvallingano in Reginae manus, inde in publicum epistola prodit, ex ea comperit Regina quam falso sibi ab suis suspecta fieret Iesuitarum natio vniversa velut capiti suo inimica, cum ex iis vnus & Scotus, & ab Anglia longinquus, tam salutari consilio, eius cauisset incolumitati, nullo metu adactus exterius aliud suadere, quam quod interius sentiret; tantumque absuisse, ut in suam necem Parryum inflammaret, ut ei potius in eam per se se furenti, extorsisset ferrum è manibus; errorem videlicet quo sibi licere tantum facinus suadebat.

His certo cognitis, rescivit Crittonus (quod ab ipso etiam acceptum in Gallia edidit Richeomus) Regnam exclamasse, qua potest

igitur veri specie dici, & pro firmamento, ac præiudicato eausarum omnium substruit, Iesuitas omnes in caput meum conspirare, si Iesuita hic, etiam extra Regnum, & procul in Gallia vitam meam tanto studio defendit? Moxque illum iussisse extra carcerem educi, cuius quidem imperij Camdenus haudquaquam erat laudem omisurus, utpote Regiæ aduersus Catholicos lenitatis etiam ubi non apparet admirabilis celebrator, nisi tam perspicuæ veritati obstitisset fabula mirabilium literarum, cui plus fidei haberi voluit.

Crittonum siquidem à Batauis tentum epistolam quandam laceratam in mare iactasse; fragmenta, ludo permissa fluctuum, fortunæ prodigio, suum quodque in locum rediisse, & Mosaïco opere, laceratam restituisse epistolam. Sed è contrario absque vlla dubitatione constitit Crittoni ad Vvalsinganum epistolam, fuisse Regiæ mandato, regno toto vulgatum. Haud quidem magnopere de fama nostra laborantis quos tanquam sibi regnóque perduelles infamari per calumnias videbat, sed quod integritatem famæ nostræ, securitati suæ censebat conducere, quam apud Catholicos nusquam satis putabat tutam, nisi hac Iesuitarum doctrina muniretur; crimen esse nullis inferis expiandum de nece Principis cogitare. Ac responsa quidem huiusmodi sexcenta tùm à suis tùm ab extraneis facillè audisset, nisi parum à Calvinistis quibus illam sua ipsius utilitas mancipauerat totam, nociturum fuisset, ea interrogare, & audire. Horum enim in Catholicos odium nihil æquè promouebat ut sceleratè decepta eius credulitas cui persuadebant Iesuitas, & Seminaristas Sacerdotes, vnum esse coniuratorum corpus, proinde seclusa etiam Religionis causa, fas esse in illos mortibus & exterminio sæuire.

